

© О.В. Фера, О.В. Поляк, В.М. Кочмарь, М.В. Копосович, О.Я. Сливка, 2014

УДК 641(477)(091)

О.В. ФЕРА, О.В. ПОЛЯК, В.М. КОЧМАРЬ, М.В. КОПОСОВИЧ, О.Я. СЛИВКА

Ужгородський національний університет, медичний факультет, кафедра соціальної медицини та гігієни з курсом історії медицини, Ужгород

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ГІГІЄНИ УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ІСТОРІЯ, ДОСЯГНЕННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

В Ужгородському національному університеті проходить підготовка до святкування 400-ліття вищої освіти на Закарпатті і 70-ліття новітньої історії нашого вишу. Група з 9 студентів під керівництвом доктора медичних наук, професора О.В. Фери збила важливі історичні матеріали про становлення кафедри. Висвітлений сучасний період – досягнення працівників кафедри та студентів, представлено інформацію про наукову тематику кафедри, найважливіші наукові роботи, монографії.

Ключові слова: кафедра соціальної медицини, аудиторія-музей, етапи становлення, наукові досягнення, наукові публікації

У житті Ужгородського національного університету настає знаковий і переломний період, адже наближаються ювілейні події: 400-ліття вищої освіти на Закарпатті і 70-ліття новітньої історії нашого державного вищого навчального закладу. Тому сьогодні багато уваги приділяється відновленню традицій, творенню університетської естетики і символіки, становленню сучасного університетського історико-культурного середовища і ландшафту [1]. Кафедра соціальної медицини та гігієни з курсом історії медицини була створена однією з перших не тільки на медичному факультеті, але й у всьому Ужгородському національному університеті. Вона заснована в 1949 році як кафедра соціальної гігієни, організації охорони здоров'я та загальної гігієни. З того часу відбулося чимало змін: кафедра постійно розвивалась, змінювала викладацький склад, наукову тематику, навіть назва її у різні роки звучала по-різному. Багаторічна копітка праця дала позитивний результат у розвитку та становленні кафедри. Сьогодні тут працюють висококваліфіковані викладачі під керівництвом завідувача кафедри професора Фери Олександра Васильовича. Велика увага приділяється навчально-методичній та науковій роботі. За останні роки на кафедрі видано 6 монографій за редакцією доктора медичних наук, професора О.В. Фери, 6 навчальних посібників і 15 методичних рекомендацій. Студенти медичного факультету беруть участь у Всеукраїнських конференціях та олімпіадах з соціальної медицини та організації охорони здоров'я.

У 2015 році ми будемо відзначати 400-ліття вищої освіти Закарпаття і 70-ліття нашої альма-матер. Такі ювілейні дати вимагають серйозного ставлення та підготовки. Багатогранність спрямування та розвитку нашого університету має бути задокументована для прийдешніх поколінь. Приємно усвідомлювати, що саме кафедра соціальної медицини та гігієни стала однією з перших на цьому шляху і поставила за мету систематизувати важливі історичні дані та висвітлити нинішній етап розвитку та наукового рівня ка-

федри. Важливо відтворити всі етапи розвитку, систематизувати їх, показати, який довгий шлях змін і вдосконалень привів до нинішнього стану речей. Необхідно відобразити всі розділи роботи кафедри на сьогоднішній день, її працівників та їх досягнення, варто згадати про наукову тематику і роботу над нею, про заохочення викладачами студентів до наукової роботи. За цю відповідальну та непросту місію взялася група студентів, якою керував і яку постійно спрямовував та надихав професор О.В. Фера Саме йому належала ідея створення аудиторії-музею на кафедрі, де кожен бажаючий зміг би отримати всю інформацію про кафедру. Обсяг роботи надзвичайно великий, він вимагав багато часу та повної самовіддачі, але благородна мета і кінцевий результат були варті всіх докладених зусиль.

Дослідження ґрунтувались на опрацюванні архівних даних, літератури, інформації, отриманої у відділі кадрів Ужгородського національного університету, спогадів колишніх і теперішніх співробітників кафедри та їх родичів. Група дослідників отримала дозвіл на роботу в архіві університету і опрацьовувала першоджерела – відбирали, сортували необхідні матеріали. Це був тривалий процес, оскільки необхідно було дослідити тривалий період, починаючи з 1949 року – року заснування кафедри. Важливо уникнути суб'єктивності в судженнях, тому і застосовували історичний метод досліджень. У зборі даних також взяли участь сім'ї колишніх співробітників кафедри Г.Д. Пушкаренко, М.Ю. Палфія та В.І. Алексика, які надали матеріали з родинних архівів. Найбільшу кількість джерел отримано з особистого архіву професора О.В. Фери та інших співробітників кафедри. Крім обробки знайдених архівних матеріалів, документально відображена діяльність кафедри на сьогоднішній день. Зібрано відомості про завідувача кафедри, професора О.В. Фери, і всіх співробітників кафедри та їх наукові досягнення.

Результатом шестимісячної праці стало оформлення аудиторії-музею кафедри соціально-

ної медицини та гігієни, де розміщені два стенди, а також наукові досягнення співробітників кафедри.

На стенді представлені чотири періоди становлення кафедри, пов'язані з діяльністю чотирьох її завідувачів (рис. 1).

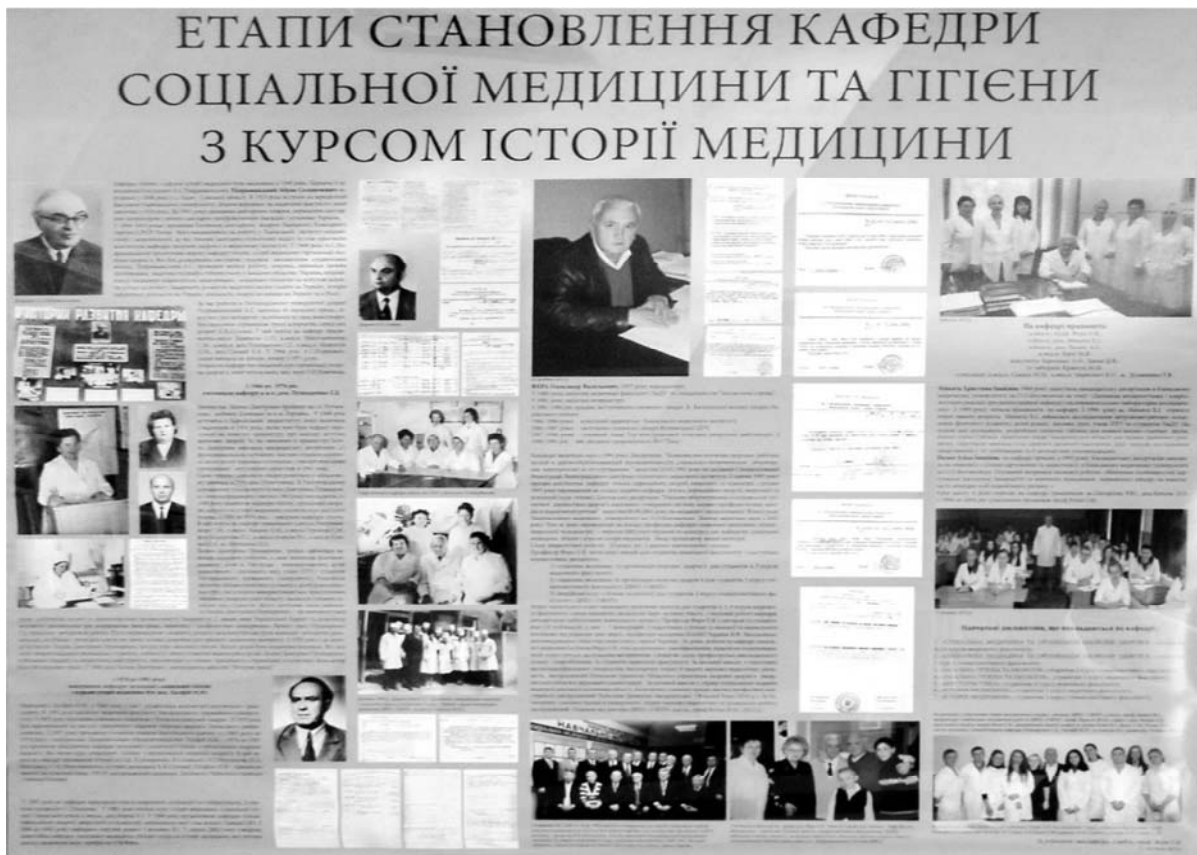

Рис. 1. Етапи становлення кафедри соціальної медицини та гігієни з курсом історії медицини.

У 1949 році доцент Абрам Соломонович Подражанський організував окрему кафедру гігієни, історії медицини і організації охорони здоров'я, яку очолював до 1966 року [9]. Він був досвідченим лектором і чудовим вихователем студентської молоді. За час роботи в Ужгородському державному університеті доцент А.С. Подражанський опублікував 48 наукових праць, серед яких два методичні посібники та монографія. Він був науковим керівником трьох аспірантів. У цей період на кафедрі працювали кандидати медичних наук О.П. Каменєва, С.М. Микуланинець, О.М. Мішустін, доценти Г.Д. Пушкаренко та К.К. Сільвай [3, 4].

З 1966 по 1976 рік очолювала кафедру досвідчений педагог доцент Галина Дмитрівна Пушкаренко [5]. Вона активно і плідно проводила наукову та методичну роботу. Їй були притаманні відданість справі, педагогічна майстерність, наполегливість, вміння працювати зі студентами та колегами. Вона є автором майже 100 наукових праць. У 1984 році Галину Дмитрівну нагородили медаллю "Ветеран праці". В цей період на кафедрі працювали кандидати медичних наук С.М. Микуланинець, О.М. Кишко, С.М. Туряниця, В.І. Алексик і доценти П.І. Мерщикова, К.К. Сільвай, асистент Н.А. Мигалина [6, 7].

З 1976 до 1981 року завідувачем кафедри загальної і соціальної гігієни з курсом історії медицини був доцент М.Ю. Палфій, який читав курс соціальної гігієни з організацією охорони здоров'я. Йому присвоєно звання Заслужений лікар УРСР, нагороджено орденами Трудового Червоного прапора і Знаком Пошани. В цей період на кафедрі працювали гігієністи: Г.Д. Пушкаренко, В.І. Алексик, П.Г. Мерщикова, Н.А. Мигалина, С.М. Микуланинець, історик медицини К.К. Сільвай [8].

У 1981 році до кафедри приєднали курси неврології, психіатрії та фтизіатрії, її очолила професор С.І. Пашенко. У 1988 році була організована кафедра гігієни, інфекційних хвороб, неврології та психіатрії, керівником якої став доцент І.Ю. Лавкай. З 2000 до 2002 року кафедрою керував доцент В.І. Смоланка.

З серпня 2002 року почався сучасний період становлення кафедри – була створена самостійна кафедра соціальної медицини та гігієни з курсом історії медицини, яку очолив доктор медичних наук, професор О.В. Фера. З серпня 1991 року Олександр Васильович працював на посаді асистента, а з грудня 1995 року був переведений на посаду доцента кафедри гігієни, інфекційних хвороб, неврології та психіатрії (курс гігієни). Докторську дисертацію "Наукове обґрунтування особливостей

гігієнічної діагностики здоров'я населення і створення системи медико-профілактичних заходів в ендемічному регіоні» захистив 06.09.2001 року на засіданні Спеціалізованої Вченої ради Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця. Доктор медичних наук з 2002 року [2]. З 07.12.2000 року професор О.В. Фера – академік Міжнародної академії наук екології, безпеки людини та природи (МАНЕБ). Член Угорської наукової академії з 03.11.2003 р. Член Атестаційної комісії обласного управління охорони здоров'я Закарпатської ОДА. Лікар-організатор вищої категорії. Бере активну участь у науковій роботі кафедри, методичному забезпеченні навчального процесу. Професор О.В. Фера є автором та співавтором 132 публікацій, із них – 7 монографій, 3 підручники з гігієни та екології і навчального посібника (під редакцією д.мед. н., професора, академіка НАМН України В.Ф. Москаленко), рекомендованого Міністерством освіти і науки України [10].

На сьогоднішній день на кафедрі працюють доктор медичних наук, професор О.В. Фера, кандидат біологічних наук, доцент Х.І. Микита, кандидат біологічних наук, доцент А.І. Палко, кандидат медичних наук М.В. Віраг, асистенти А.О. Керецман, Д.В. Данко, ст. лаборант М.М. Кравчук, а також сумісники – кандидат медичних наук М.М. Сакаль, кандидат медичних наук В.П. Маркович, асистент Т.В. Літовченко.

Навчальні дисципліни, що викладаються на кафедрі:

- 1) «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» студентам 4, 5, 6 курсів медичного факультету;
- 2) «Соціальна медицина та організація охорони здоров'я» студентам 3 курсу стоматологічного факультету;
- 3) «Загальна гігієна та екологія» студентам 2 курсу стоматологічного факультету;
- 4) «Загальна гігієна та екологія» студентам 3 курсу медичного факультету;
- 5) «Біостатистика» студентам 4 курсу медичного факультету;
- 6) «Історія медицини» студентам 1 курсу медичного факультету;
- 7) «Історія медицини» студентам 1 курсу стоматологічного факультету;
- 8) «Соціальна медицина» факультету суспільних наук для студентів 5, 6 курсів за спеціальністю «Соціальна робота» (Микита Х. І.);
- 9) «Етичні проблеми в медицині» студентам 3 курсу медичного факультету;
- 10) «Менеджмент і маркетинг у системі охорони здоров'я» студентам 5 курсу стоматологічного факультету.

На іншому стенді висвітлено сьогоднішня кафедра та наукові досягнення її працівників (рис. 2).

Рис. 2. Науково-дослідна робота кафедри соціальної медицини та гігієни з курсом історії медицини.

1. Професор О.В. Фера за вагомий внесок у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, багаторічну плідну і творчу науково-педагогічну діяльність нагороджений почесною грамотою обласного управління охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації (2000 р.), за виховну і громадську діяльність – подякою від ректорату УжНУ з нагоди 60-річчя Університету (2005 р.), нагороджений почесною грамотою ОблСЕС за багаторічну співпрацю та підготовку молодих спеціалістів (2007 р.), грамотою за багаторічну науково-методичну, виховну й громадську діяльність, за підтримку профспілок та з нагоди 63-річчя університету (2008 р.), почесною грамотою Закарпатської обласної ради (2010 р.), за багаторічну сумлінну працю в університеті, плідну науково-педагогічну і громадську роботу нагороджений подякою від ректора УжНУ д.іст.н., професора Вегеша М.М. (2012 р.).

2. Доцент Х.І. Микита за багаторічну сумлінну роботу, вагомий особистий внесок у справах підготовки медичних кадрів та з нагоди Дня медичного працівника нагороджена грамотою обласного управління охорони здоров'я Закарпатської обласної державної адміністрації (2002 р.), подякою від ректорату УжНУ з нагоди 60-річчя Університету (2005 р.), грамотою профспілкової організації викладачів і співробітників УжНУ з нагоди святкування Дня народження університету (2007 р.).

За період існування кафедри велика увага приділялась навчально-методичній та науковій роботі. За останні роки на кафедрі видано 7 монографій за редакцією професора О.В. Фери:

- 1) «Окружающая среда и здоровье населения» (Ужгород, 2002) [12];
- 2) «Гигиеническая диагностика йод-фторной обеспеченности в Закарпатье» (Ужгород, 2000) [13];
- 3) «Медико-экономическое обоснование деятельности медицинских учреждений по оптимизации региональных показателей общественного здоровья» (Санкт-Петербург, 2000) [14];
- 4) «Образ жизни и здоровье населения Закарпатской области» (Ужгород, 2000) [15];
- 5) «Радиоэкология человека» (Санкт-Петербург, 2000) [16];
- 6) «Система совершенствования региональных показателей общественного здоровья» (Санкт-Петербург, 2000) [17];
- 7) «Гігієнічна діагностика здоров'я населення і створення системи медико-профілактичних заходів в ендемічному регіоні» (Ужгород, 1998) [18].

Викладачами кафедри виконується науково-дослідна робота за науковою тематикою: «Медико-соціальні та соціально-гігієнічні дослідження чинників, які впливають на громадське здоров'я населення Закарпатської області як ендемічного регіону» (№ держ. реєстрації 0109U008131, шифр іа-09, код 02070832) [10]. За результатами наукових досліджень опубліковано 90 наукових праць у фахових виданнях України, Росії, Угорщини.

Студенти медичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» беруть участь у Всеукраїнських конференціях та олімпіадах з соціальної медицини та організації охорони здоров'я, на яких неодноразово здобували призові місця. Студенти М.І. Фельцан (у 2011 році) та Е.С. Лавкай (у 2013 році) вибороли II місце, що є одним із підтверджень високого рівня підготовки студентів працівниками кафедри.

Співробітниця стоматологічного факультету асистент Т.В. Єрем виконала та захистила кандидатську дисертацію під керівництвом професора О.В. Фери на тему: «Особливості гігієнічної діагностики стоматологічних захворювань населення ендемічного регіону (на прикладі Закарпатської області)».

Для забезпечення високого науково-методичного рівня навчально-педагогічного процесу та наукових досліджень широко використовується комп'ютерна техніка та різні спеціалізовані пакети прикладних статистичних програм SPSS, SAS, MEDSTAT.

До складу групи дослідників, яку очолював професор О.В. Фера, входили 9 студентів 5 курсу медичного факультету: В.М. Кочмарь, М.В. Копосович, М.П. Лях, Б.Ф. Надь, О.В. Поляк, В.М. Сарканич, Б.І. Сегеда, О.Я. Сливка, С.Й. Спичкей (рис. 3).

Знадобилась також допомога фахівців у галузі верстки та друку. Вагомий внесок у художнє оформлення стендів та аудиторії-музею зробила к. мист., доц. Л.Я. Поліха.

Отже, дослідниками проведена велика за обсягом і ґрунтовна робота з пошуку, аналізу та систематизації даних про кафедру соціальної медицини та гігієни з курсом історії медицини. Вона охопила всі аспекти життя кафедри, розкрила наукову та методичну діяльність працівників кафедри. Аудиторія-музей презентує результати праці попередніх поколінь та нинішнього колективу кафедри і, як наслідок, стимулює діяльність викладачів та навчання студентів на подальші творчі пошуки та досягнення.

Рис. 3. Група дослідників, які працювали над збором та оформленням матеріалу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Виступ ректора ДВНЗ «Ужгородський національний університет» д. тех. н., проф. Ващука Ф.Г. на урочистому зібранні з нагоди «Дня Знань в УжНУ» 2 вересня 2013 року.
2. Витяг з наказу по Ужгородському національному університету. — 2002. — №1, §3 // Архів УжНУ.
3. Наказ по Ужгородському державному університету. — 1966. — № 1121 // Архів УжНУ.
4. Наказ по Ужгородському державному університету. — 1966. — № 1148 // Архів УжНУ.
5. Наказ по Ужгородському державному університету. — 1966. — № 1157 // Архів УжНУ.
6. Наказ ректора. — 1976. — № 1607 // Архів УжНУ.
7. Наказ №13/171 по Закарпатському обласному відділу охорони здоров'я. — 1966 // Архів УжНУ.
8. Особова справа к. мед. н., доц. Палфія М.Ю. // Архів УжНУ.
9. Особова справа к. мед. н., доц. Подражанського А. С. // Архів УжНУ.
10. Особова справа д. мед. н., проф. Фера О.В. // Архів УжНУ.
11. Рішення вченої ради УжНУ №5. — 2009.
12. Фера О.В. Окружающая среда и здоровье населения. — Ужгород, 2002
13. Фера О.В. Гигиеническая диагностика йод-фторной обеспеченности в Закарпатье. — Ужгород, 2000.
14. Фера О.В. Медико-экономическое обоснование деятельности медицинских учреждений по оптимизации региональных показателей общественного здоровья. — Санкт-Петербург, 2000.
15. Фера О.В. Образ жизни и здоровье населения Закарпатской области. — Ужгород, 2000.
16. Фера О.В. Радиоэкология человека. — Санкт-Петербург, 2000.
17. Фера О.В. Система совершенствования региональных показателей общественного здоровья. — Санкт-Петербург, 2000.
18. Фера О.В. Гігієнічна діагностика здоров'я населення і створення системи медико-профілактичних заходів в ендемічному регіоні. — Ужгород, 1998.

O.V. FERA, O.V. POLYAK, V.M. KOCHMAR, M.V. KOPOSOVYCH, O.YA. SLYVKA

Uzhhorod National University, Faculty of Medicine, Department, Hygiene with Medicine History Course, Uzhhorod
 DEPARTMENT OF SOCIAL MEDICINE AND HYGIENE UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY: HISTORY,
 ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS

The article talks about the preparation to celebration of 400th anniversary of higher education in Zakarpattya and 70th anniversary of Social Medicine and Hygiene Department with Medicine History course at Uzhhorod National University. A team of nine students led by MD professor Fera O. collected important historical materials about the establishment of the department.

The current situation of the department is documented – achievements of the faculty and students as well as the state of facilities and technical resources at the department. Great attention is paid to the scientific research at the department. The most outstanding scientific papers and monographs have been noted.

Key words: Social Medicine Department, museum-classroom, stages of establishment, scientific achievements and scientific publication

Стаття надійшла до редакції: 30.04.2014